

“Habercilik Ama”

Toplumun doğru, eksiksiz ve serbestçe haber alma hakkı.

HALUK KOÇ

Muhabir

TRT Haber Dairesi Başkanlığı

Dünyada yapılan habercilik ya da yayıncılık üzerindeki bütün tartışma ve hesap, üç temel ilke (doğru, eksiksiz ve serbest) üzerinden dönmekte. Bu kavramlar bir taraftan derin felsefi anlamlar yüklenerek yüceltilirken, bir taraftan da “ama” ile kurulan cümlelerle çıkarlar doğrultusunda eğilip bükülmeye çalışılmakta.

Toplumun hakları; bu hakların kullanılması, bu hakların sınırları, düzenlemeler, yasalar, kuralları koyan ve uygulayan güç...

Her şey bütün bunların klasik tanımlamalarıyla yasama, yürütme, yargı gibi devasa güçleri elinde bulunduranların nasıl denetleneceğinin sorgulanmasıyla başladı. Bunu demokratik ölçülerde kim yapmalıydı?

Üzerinde uzlaşma sağlanan yapı “medya” oldu. Bu işi evrensel ölçütleri ve etik kaygılarıyla medya organları yapmalıydı.

Önce İskoç felsefeci, tarihçi ve ekonomist James Mill, demokrasilerde basının üstlendiği rolü “bekçi köpeği” olarak tanımladı.

Bu sevimsiz tanımlamanın yerini alan “dördüncü kuvvet” kavramını ise İngiliz devlet adamı Edmund Burke ortaya attı. Bir gün parlamentoda gazetecileri gösteren Burke, “İşte orada dördüncü kuvvet oturuyor, hepsinin en önemlisi,” dedi. Bu düşüncenin daha içi bile doldurulmadan sistemi denetleme gücünü eline geçiren medyanın da denetlenmesi gündeme geldi. Kimilerine göre tarafsız olması gereken medya, en başından itibaren ele geçirilmişti.

Tartışma en şiddetli biçimiyle Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) başladı. Medyayı acımasızca eleştiren, ana akım medya yöneticileri ve çalışanları tarafından radikal hatta anarşist bulunan, neoliberalizm karşıtı Naom Chomsky’in: “Medyanın kamu çıkarlarıyla yakından uzaktan ilgisi yoktur, ya devletçi ya da diğer özel şirketlerin çıkarlarına hizmet eder, tüketim kültürünün en önemli so-

rumlusudur, insani değerleri ve kamu vicdanını öldürmekte, tepkisiz, sinik, bencil, umursamaz bireyler ortaya çıkarmaktadır. Medyanın saldırı ve ayartma ekranı, olası en büyük halk kesimini tutsak almak ve hipnotize etmek üzere düzenlenmiştir,” değerlendirmesi büyük yankı uyandırdı.

Batı dünyasında birçok aydın medyayı yerden yere vursa da, tarihî süreçte öyle dönemeçlerden geçildi ki tartışılan medya organları, kamuoyunun bilgilenmesinde kilit rol üstlendi.

En çarpıcı örneklerden biri Vietnam Savaşı sırasında ABD yönetimiyle medya arasında yaşanan büyük savaştı. Durum öyle bir hâl aldı ki dönemin ABD başkanı Nixon, ‘Vietnam yenilgisini’ Amerikan medyasına bağladı.

Savaşın kötüye gittiği noktada ABD Savunma Bakanlığının hazırladığı ‘Pentagon Raporu’, The New York Times ve The Washinton Post tarafından yayımlandı. Bunun üzerine hükümet yayınları durdurdu. Olay mahkemeye taşındı. ABD Yüksek Mahkemesi, halkın haber alma özgürlüğü açısından medyadan yana karar verdi. Gazeteler, belgeleri açıklamayı sürdürürdü. Raporda ABD ordusunun içine düştüğü açmaz ve yenilgi belgeleniyordu.

Bir diğer örnek, Kennedy dönemindeki Domuzlar Körfezi çıkartmasıydı.

Amerikan yönetimi Küba’da Castro’yu devirmek için rejim karşıtı güçleri silahlandırarak adaya çıkartma yapmayı planladı. Amerikan medyası çıkartmayı haber aldı; ancak, Kennedy yakın dostu olan medya yöneticilerini telefonla arayarak, haberlerin yayımlanmasına engel oldu. Her şeye rağmen ABD hükümeti Küba’da bozguna uğradı.

Bu fiyaskonun ardında öz eleştiri yapan Kennedy, “Keşke gazeteler yazsaydı belki o zaman böylesine bir felaket yaşamazdık,” dedi.

Falkland Savaşı ve BBC

Bugün dünya genelinde bütün iletişim fakültelerinde çarpıcı bir örnek olarak analiz edilen bir olay da Falkland Savaşı sırasında BBC’nin takındığı tutumdu.

Yıllarca süren müzakerelerden bir sonuç çıkmayınca Arjantin, kendi kıyılarındaki Falkland ve Güney Georgia Adalarını işgal etti. Bunun üzerine adalar üzerinde hak iddia eden İngiltere, binlerce kilometre öteye hemen bir görev kuvveti gönderdi. Birleşmiş Milletler ve o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu’ndan büyük diplomatik destek gören İngiliz birlikleri 25-26 Nisan 1982 tarihlerinde Güney Georgia Adasını ele geçirdi. Savaşta 258 İngiliz, 649 Arjantinli öldü.

Savaş bir hafta sürdü ancak bu sırada İngiliz yayın organı BBC’nin yaptığı habercilik, bugün bile devam eden büyük bir tartışmayı başlattı.

BBC savaşta koşulsuz bir tarafsızlık örneği sergiledi. Britanya’dan binlerce kilometre uzaklıktaki savaşı hem İngiltere, hem Arjantin açısından yayımladı. Ayrıca

savaşta iki tarafın kaybını, yenilgisini ve üstünlüğünü eşit olarak vermesi, başta dönemin İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher olmak üzere birçok İngiliz'in tepkisini çekti. BBC ulusal çıkarları gözetmemekle suçlandı.

Ancak, BBC bütün baskılara rağmen yayın çizgisini değiştirmedii.

Büyük baskı altındaki BBC bu krizden güç devşirerek çıktı. O artık dünya çapında yapılması gereken yayıncılığın ilkelerini belirleyen, uygulayan bir kurumdu. Bu arada yeni bir kavram ortaya atıldı: "Editoryal Bağımsızlık."

"Gazetelerin ya da medya kuruluşlarının siyasal iktidara, her türlü güç odağına ve kendi sahibinin çıkarlarına karşı gazeteciliğin temel ilkeleri, etik değerleri ve kamusal hizmet anlayışı gereği haber ve yayın politikası açısından bağımsız olması."

Editoryal bağımsızlık kavramının içini doldurmak için BBC, bir de 'Yayın İlkeleri ve Etik' değerler rehberi yayımladı.

Ama bu yayının ilkelerinin üzerinde kıyametler kopan bir bölümü vardı:

"BBC, 'terörist' sözcüğünün kendisinin anlamayı kolaylaştırmaktan çok engelleyici olduğundan hareketle bu tür genellemelerden kaçınılmasından yanadır: Yapılan eylemin tüm sonuçlarını izleyicilerimize neler olup bittiğini anlatarak aktarabilmeliyiz. Eylemcileri 'bombacı', 'saldırgan', 'silahlı kişi', 'isyancı', 'militan' gibi tanımlayan sözcükleri yeğlemeliyiz."

Bu bölümde savaş haberciliğinin yanı sıra, 'terör' konusunda haberciliğin önünü kesmeyen standartlar getirildi.

Ancak terör Batı dünyasını vurduğunda bu ilkeler rafa kalktı. Derhal 'Terörle Mücadele Yasası' devreye girdi. Bu yasanın ihlal olasılığı bulunan bütün haberlerde BBC'nin hukuk danışmanlığı devreye girmeye başladı.

BBC bu arada bütün dünya yayıncılarını eğitmek üzere bir akademi kurdu. Ancak, yayıncılık konusunda kuralları belirleme iddiasında ki BBC, birçok kötü işe de imza attı.

Efsanenin Çöküşü

Falkland Savaşı'ndaki tavrı bir efsaneye dönüşen BBC için Irak Savaşı yeni bir sınavdı. Savaşın hemen öncesinde aralarında Oxford Araştırma Grubu Başkanı İngiliz Scilla Elworthy'nin de bulunduğu 5 kadın Bağdat'a gitti. Bu grupta bir Türk, gazeteci yazar Zeynep Oral da bulunmaktaydı.

Gezinin amacı, Irak'ta bilgi toplamak daha sonra da bunları uluslararası niteliğe kavuşturmak olduğu açıklandı. Grup Irak'ta bir hafta kaldı. Burada Tarık Aziz, Dışişleri ve Petrol Bakanları ile görüşüp halkın nabzını tuttu.

Grupta yer alan İngiliz Elworthy, savaşın her türüsüne şiddetle karşı olan çizgisiyle biliniyordu. Başkanlığını yürüttüğü Oxford Grubu da, İngiltere dâhil, dünyanın her yerinde, her türlü silahlanmayı sorguluyordu. Elworthy, bu sebeple Nobel Barış Ödülü'ne üç kez aday gösterilmişti. Bağdat'a gitmeden önce, BBC de Elworthy'den, "dönüşte,

her akşam beş dakika Irak'ı anlatması" istedi. Gezinin amacı zaten kamuoyunu doğru bilgilendirmektir, Elworthy de kabul etti. Londra'ya dönünce de ilk gittiği yer BBC oldu. Ne var ki BBC, o güne kadar savunduğu bütün ilkelerle taban tabana zıt bir tavır takındı. Elworthy'e, "kusura bakmayın, ama biz bu yayından vazgeçtik!.. Bunu maalesef yayımlayamıyoruz!.." denildi.

O dönem yaşananlar BBC'nin yayıncılığı açısından skandallar manzumesine dönüştü. Hatta BBC birçoklarına göre savaş çığırtkanlığı da yaparak bütün ilkelerini çiğnedi ve kendi yarattığı efsaneyi, kendisi yok etti.

Bu arada Zeynep Oral Bağdat izlenimlerini, bir hafta boyunca Cumhuriyet gazetesinde yazdı.

Özellikle ABD ve İngiltere'de büyük bir tartışma yaşanmaya başlandı. Anglosakson hükümetler ile medya öylesine birbirine girdi ki, ABD bundan sonraki ilk büyük hamlesine daha önceki fiyaskolardan çıkarttığı dersle başladı.

Medyanın yönlendirilmesi ya da yönetilmesi fikriyle ortaya, 'embedded' yani 'iliştirilmiş gazetecilik' çıktı. Bu kavramı bulan ve içini dolduran ABD Savunma Bakanlığı, yani Pentagon'du.

Amerikan ordusu, Irak'ı işgali sırasında medya mensuplarını koalisyon güçlerinin yani takımın bir parçası yaptı.

Bu yeni durumdan çıkan ürünler hep tartışılrsa da, artık savaşın en heyecanlı anları evde televizyondan âdeta 'dizi film' gibi izlenebiliyordu.

Irak'ın İşgali ve Habercilikte Yeni Dönem

Güvenlik/özgürlük dengesinin neredeyse tek yanlı bir şekilde, özgürlük aleyhine değişmesi, ABD'de dönemin Başkanı George W. Bush'un, "ya bizden yanasın ya da teröristten" yaklaşımıyla pekişti.

2003 yılında başlayan Irak Savaşı, savaş daha plan aşamasındayken bütün medya organlarının ilk sıradan verdiği haberlerin içerisinde yer aldı.

Savaşın yansıtılması ülkelerin ve medya organlarının bakış açılarına göre değişse de, bakış çoğunlukla savaşın başlatıcısı ABD ve İngiltere'deki medya organlarının verdikleri haberler doğrultusunda oldu.

Savaşın ilk günlerinde İngiliz gazetelerinde "Saddam rejimi için zaman tükeniyor", "Fırtına bulutları toplanıyor", "Dünya savaşa milim milim hazırlanırken birlikler hareketleniyor", "Irak... İlk kurşun atıldı" gibi manşetler atıldı.

ABD'de ise prestijli New York Times gazetesinde Judit Miller, Bush idaresinin Irak'ta kitle imha silahları olduğu yolundaki propagandasına koşulsuz destek verdi. İlerleyen günlerde ise Bush yönetiminin dezenformasyon makinası hâline geldi. İşgal başladığında, NBC'nin gece haberlerini hazırlayan ankorman Tomb Brokaw izleyicilerine, "Asla yapmak istemediğimiz şeylerden biri, Irak'ın altyapısının zarar

görmesi, çünkü birkaç gün sonra bu ülkenin sahibi biz olacağız,” diyordu.

Peki, gerçek neydi?

Savaş sırasında bölgeden geçtiği haberlerle dünya kamuoyunun dikkatini çeken Iraklı gazeteci Dahr Jamail haber yapma sürecini şöyle anlatıyordu:

“Irak’la ilgili iki temel haber kaynağı var. Biri Pentagon, diğeri ise Arap medyası. Arapça bilmeyen izleyici ve okuyucular kaçınılmaz olarak ABD kaynaklarıyla yetinmek durumundalar. Bir başka haber kaynağı da 2003 Mayıs’ından bu yana ABD tarafından yönlendirilen El-İrakiye televizyonu. Ocak 2004’te, ABD Savunma Bakanlığı, Florida merkezli Harris Corporation ile 12 aylık bir kontrat imzalayarak El-İrakiye’nin de dâhil olduğu Irak Medya Ağı’nı yönetmesini, altyapısını düzeltmesini istedi. Ayrıca ABD ordusu, Washington merkezli bir halkla ilişkiler şirketi olan Lincoln Group’u Irak kamuoyunu manipüle etme işini de ihaleyle devretti. Bu grubun eski çalışanlarından alınan bilgiler, ABD ordu yetkililerinin Iraklı gazetecilere ABD yanlısı haber yapmaları ve yazı yazmaları için bir hayli para ödediği yolunda. Ancak böylesi müdahaleler her daim bumerang etkisi yaratmıştır.”

Amerikan ve İngiliz hükümetleri, hem kendi medyalarını hem de Irak’taki yerel medyayı kontrol altında tutmaya çalışsa da, Ebu Garib Hapishanesi’nde çekilen fotoğrafların yayımlanması birçok şeyin sonu oldu. Gerçekler bir yolunu bulup yine gün yüzüne çıktı.

Fotoğraflar her şeye rağmen kontrol altında tutulmak istenen medya organlarında manşetlere taşındı. İngiliz ve Amerikan askerlerinin uyguladığı vahşet, bütün dünyayı ayağa kaldırdı. ABD ve İngiltere’de yayımlanan gazeteler, olayı, “sadistçe, kaba ve gayriahlaki” nitelendirmeleriyle duyurdu. New York Times ve Boston Globe gazeteleri, ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld’in istifa etmesi gerektiğini yazdı.

Ok yaydan bir kere çıkmıştı. Dünya medyası artık savaşa girilme sebebi olarak gösterilen kitle imha silahlarının nerede olduklarını sorgulamaya başladı.

Bombayı 7 Ekim 2004’te CNN patlattı. İnternet sayfasındaki bir haberde uzun zamandır beklenen CIA raporunun yayımlandığı, buna göre Irak’ta kitle imha silahlarının bulunmadığı ifade edildi. Bu durum savaşın tamamıyla gerçek olmayan bir sebepten çıktığını ortaya koyuyordu. Oysa CNN, başından itibaren savaşı desteklemişti.

Büyük bir skandal yaşanırken asıl merak edilen, başta CNN olmak üzere ABD ve İngiliz hükümetlerine destek veren medya kuruluşlarının nasıl bir tutum takınacaklarıydı. Ancak ne Amerikan ne de İngiliz medyası verdikleri desteğin gerekçeleri ya da altına imza attıkları haberlerin sorumluluğuyla yüzleşmeye yanaşmadı.

Bütün bunlar bir yana Irak Savaşı’nın haberciler açısından asıl tartışma konusu Pentagon’un ‘embedded’ yani ‘iliştirilmiş gazeteci’ programıydı.

İliştirilmiş Muhabir ve Etik

Kaba hatlarıyla bilginin elde edilmesi, doğru biçimde işlenmesi ve kitlelere iletilmesi işi 'habercilik' olarak tanımlanmakta.

Olağanüstü bir hızla gelişen teknoloji ile bilginin paylaşımı haberciliği de bu klasik tanımının dışına çıkmaya zorladı. Teknolojiyi üst düzeyde kullanan, konusunun uzmanı ayrıca sınırlar ötesi habercilik günümüz koşullarının olmazsa olmazı hâline geldi.

Eskinin 'akredite muhabir' yöntemi, yani muhabir ile haber kaynağı arasında yazılı olmayan centilmenlik anlaşmasıyla korunan mesafe yıkıldı.

Uzmanlaşma haber kaynaklarıyla daha girift ilişkilerin gelişmesi anlamına geliyordu. İliştirilmiş muhabirlik de işte tam bu noktada ortaya çıktı.

Teknolojik gelişmelerin küreselleşmeye baş döndürücü bir hız verdiği, uluslararası sermayenin bu süreci kontrol etmek için her şeyi göze aldığı, uluslararası terörizmin ülke yönetimlerini ve toplumsal hayatı tehdit ettiği, ulusal ya da uluslararası güç odaklarının kontrolü kaybetmemek için medyayı propaganda aracı hâline getirme çabasının keşiştiği yerde...

Medya dünyasında klasik muhabirliğin artık işlevsiz hâle geldiği, mutlaka uzmanlaşılması gerektiği yönündeki düşünce hâkim olmaya başladığında bunu en iyi kullanan ABD Savunma Bakanlığı Pentagon oldu. 'Embedded muhabir' kavramı geliştirildi.

İngilizce sözlüklerde embedded: "fix firmly in surrounding mass" yani "çevredeki kütleye sağlam bir şekilde sabit edilmiş" olarak tanımlanıyor. Biz de Türkçeye 'iliştirilmiş' olarak çevirdik.

ABD'nin hamlesi, Irak'ın tamamen işgal edildiği 'İkinci Körfez Savaşı'nı izlemek isteyen muhabirlere yapılan çağrıyla başladı.

Amerikan ordusu tarafından hazırlanan 20 sayfalık ayrıntılı sözleşmeyi imzalayan ve koşulları kabul eden muhabirler, eğitim kamplarına çağırıldı. Burada 2-3 ay eğitim gören muhabirler 24 saatlerini Amerikan askeriyle geçirdi. Embedded muhabirliğe siyasi, ideolojik ve mesleki olarak hazırlandıktan sonra savaş alanına götürüldüler.

Ancak tartışma da beraberinde geldi. Bu yeni tip habercilik anlayışının ana akım medya için çalışan muhabirleri birer propaganda makinesine dönüştürdüğü iddia ediliyordu.

Buna karşı çıkanlar da vardı. Embedded muhabirlik yapan Alex Strachan: "Belli bir erişim hiç olmamasından iyidir. Kontrol veya sansür altındaki erişim, hiç olmamasından daha iyidir," yaklaşımıyla kendisi gibi çalışanların sözcülüğünü yaptı.

Tartışmaya akademisyenler de katıldı. Onların yaklaşımı daha analitikti. University of Hawaii öğretim üyesi Dr. Neghin Mondavi ise embedded gazeteciliğin hem olumlu hem de olumsuz yönlerini vurguladı.

“Olumsuz yönü olarak, muhabirlerin konu üzerindeki objektifliklerinin azalması ve kendi sansürlerini uygulamalarıdır. Ayrıca büyük bir enformasyon ortaya çıkarken, bu olaya ayrılan yer veya zamanın kısaltılmasıdır. Olumlu yön olarak da sadece değerlendirebileceğimiz bir nokta ortaya çıkmaktadır. Bunu da şöyle açıklayabiliriz: Canlı yayınlar sayesinde izleyiciler büyük resmi ufak görüntülerle anlayabiliyordu. İnsan hikâyelerinden ya da sadece bir insanın yüzündeki ifadeden yola çıkarak hisleri algılayabiliyordu.”

Bütün bunlara bir de etik kaygılar eklenince olay iyice dallanıp budaklandı. Bu çerçevede nasıl yaklaşılması gerektiği tartışılırken, Korkmaz Alemdar’ın hem ulusal hem de uluslararası boyutta referans alınan ‘medyada etik’ kavramının tanımlanmasına işaret edildi.

“Gazetecilik mesleğinin ortaya çıkması, önem kazanması ve gelişmesiyle birlikte, başta kurumsallaşma olmak üzere, tekelleşme, medya sahiplerinin medya dışı işlere girmesi, ekonomik ve siyasi çıkar alanlarına yönelmesi gibi ‘genel’ ve yalan haber, yönlendirme amaçlı haber, özel hayatların gizliliğinin ihlali, kişisel çıkarlar, kamu yararının göz ardı edilmesi gibi bir dizi ‘mesleğe özel’ sorunlar baş göstermiş; bunların çözümü için öncelikle hukuki düzenlemeler akla gelmiş, yapılmış; bu düzenlemelerin yetersizliği, sakıncaları ve özellikle de ‘basın özgürlüğü’ kavramı etrafında etik kodlar geliştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Medya kuruluşlarının kendileri veya üst meslek kuruluşlarının okurun güvenini kazanmak ve korumak amacıyla ortaya koyduğu ‘etik kodlar’, temelde gazetecilik mesleğinin korunması çabalarından doğmuştur.”

Ancak, ‘etik kodlar’ kavramına da itirazlar geldi.

“Özgül etik kuralları, daima bir kültürün dinî inançlarına, sosyal normlarına, tarihî şartlarına ve ekonomi felsefelerine bağımlıdır. Bu sebeptendir ki, etik ilkelerine gönderme yapılırken standardın uygulandığı sistemi göz önünde bulundurmamak büyük önem taşımaktadır.”

Bu itirazda dile getirilen ‘standardın uygulandığı sistem’ ile objektif haberciliğin vurgulandığı öngörüldü. Ama bu görüşe karşı olanlar da vardı.

“Görme biçiminin kardeşi gösterme biçimidir. Öyleyse, ‘gösterilenden fazlası, gösterilenden başkası, gösterilenin ötesi’ olmalıdır. Objektiflik, kökenindeki yansızlık, tarafsızlık, maddilik, nesnel varlık, şeyleri olduğu gibi görmek gibi manaları açısından bir medya palavrasından başka bir şey değildir. Bir görme biçimi olarak ise doğru. Medya, her bir yayın organı, her gazeteci o manada objektiftir.”

İliştirilmiş habercilik üzerinden büyük bir platformu açıldı. Yıllardır süren bu tartışma henüz bir sonuca bağlanamadı. Üzerinde uzlaşılan yaklaşım:

“Habere bakış, onu elde etmek, yayınlamak ve haber kaynakları ile ilişkiler bir tercih sorunudur.”

Irak Savaşı'nda tartışılmaya başlanan yeni dönem haberciliği daha sonra defalarca sınavdan geçti. İlk deneme sahası da Bosna'daki savaştı.

İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar ve Haberci

Birçok sosyal bilimci savaşı olağanüstü hâller içinde gelinebilecek en son nokta olarak tanımlamakta.

Ülkeler arasındaki savaşlar, ülkelerin işgalleri ya da iç savaş...

Hemen hepsi vahşi görüntülere sahne olsa da, ırk ya da din temelli bir savaştan daha korkuncu yoktur.

Bu durumlarda gözler öylesine körleşir ki, en yüce kavramları savunanlar sessizliğe bürünür, vahşeti dile getirenlerin çığlıkları duyulmaz, hatta masumların sığındıkları insani örgütler canilerle işbirliği yaparlar.

20. yüzyılın sonunda Bosna Hersek'te yaşananlar, dinler arası eksenindeki çatışmayı ve Batı medyasının bunu görme biçiminin sorgulanmasını da beraberinde getirdi. Müslüman sivillerin Avrupa'nın orta yerinde gözler önünde yaşadıkları, "üstün insani değerlerin savaşçısı" Batı medyası açısından da bir sınavdı. Ancak, habercilik yapıyormuş izlenimi vermeye çalışanların göz boyamalarının arkasındaki katliamlar en sonunda soykırıma dönüştü.

Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde Bosna Hersek'in de referandumla bağımsızlığını ilan etmesinin ardından, 6 Nisan 1992'de Sırp güçleri başkent Saraybosna'yı ablukaya aldı.

Bu abluka sırasında yaşananlar, bu işin hangi noktaya geleceğinin görülmesi açısından birçok ipucu verse de, hemen her şey görmezden geldi. Üstelik bütün yaşananlar Birleşmiş Milletler (BM) askerlerinin gözü önünde oldu.

Bosna'da çalışacak haberciler, ilk dönemde Zagreb'e kurulan BM ofisine akredite olup basın kartı almak zorundaydı. Buradan sonra hedef abluka altındaki Saraybosna idi. Şehir sürekli bombalanıyordu. Ancak, bu sırada Sırp saldırıları öyle bir boyuta taşındılar ki bu, bütün değer yargıları sıfırlandı.

Önceleri keskin nişancılar aracılığıyla Müslüman Boşnaklara yönelik bir süre avı başladı. Ardından bu eğlenceye döndü. Öyle ki Almanya'da işçi olarak çalışan Sırp ve Hırvatlar, hafta sonu tatillerini bu süre avında değerlendirir oldular. Bir süre sonra da Sırp savaşı bu işi kazanç kapısına çevirdi. Saraybosna çevresindeki İğman Dağı'na kurdukları siperlerden para karşılığı Avrupa'dan gelen cani ruhlu insanlara cumartesi ve pazar günleri dürbünlü tüfeklerle yaşlı, kadın ve çocuk demeden Boşnakları avlatmaya başladılar.

Boşnaklar, bunlara Türkçede "Hafta Sonu Katilleri" anlamına gelen "Katili Vikendaşi" adını takmışlardı. İşin en acı yanı, o bölgede görev yapan Alman BM askerleri, olan biteni biliyor, ama süre avına göz yumuyordu.

Yaşananları ilk kez o sırada Saraybosna'da görev yapan bir Türk gazeteci, Ali Haydar Yurtsever haberleştirdi. Haber ABD ve Avrupa dışında büyük yankı uyandırdı. Buna karşın Batı medyası bu olayı neredeyse hiç görmedi. Oysa o sırada dünya medyasının en ağır topları Saraybosna'da görev yapmaktaydı. Bu görmezden gelme tavrıyla Bosna tam bir felakete sürüklendi.

Bir başka insanlık utancı Bratunas Şehir Stadı'nda yaşandı. Savaşın başlamasından bir süre sonra yakalanan ve esir alınan yüzlerce Müslüman Boşnak, Bratunas şehrinde bir stadyuma dolduruldu. Bu masum insanlar bir süre bekletildikten sonra, kurşuna dizilerek yok edilmelerine kararı verildi. Bunun için de bir "tören" düzenlendi.

'Kurşuna dizme töreni' için hazırlıklar tamamlandı. Binlerce Sırp, infaz saatinden çok önce Bratunas Şehir Stadı'nı doldurmuştu. Şehir Stadı tıpkı eski Roma'daki arenalara benziyordu. Katiller bir köşede, kurbanlar bir başka köşede. Bosnalı Müslümanlar, gruplar hâlinde getirilip sıraya dizildi. "Nişan al" komutunun ardından gelen "ateş" emriyle silahlar ölüm kustu. Bosnalı kurbanlar yere düşüp titreyerek can verdikçe, tribünlerden de hayvanca çığlıklar yükseliyordu.

Katliam, BM yetkililerine tarafından doğrulandığında medyada fırtınalar kopacağı, Batı dünyasının başkentlerinin hareketleneceğini düşünenler yanıldı. Bu katliamın bile manşetlere taşınacak değeri yoktu.

Bosna'da yaşananlar öyle bir noktaya geldi ki sonunda, havaalanından Saraybosna'ya dönerken, BM'ye ait zırhlı araç Sırlar tarafından durdurulan Bosna Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Yardımcısı Hakkı Turaylıç, BM askerlerinin gözü önünde silahla taranarak katledildi.

Acıların en büyüklerinden biri de Srebrenica'da yaşandı. Kenti savunmakla yükümlü Hollandalı BM askerleri yüzlerce yaşlı, kadın ve çocuğu Sırlara teslim etti. Burada yaşananlar artık bir soykırımdı.

- Bosna Savaşı, 6 Nisan 1992 tarihinden 14 Eylül 1995 tarihine kadar sürdü.
- Uluslararası Kızılhaç Örgütü verilerine göre 312.000 kişi hayatını kaybetti, 2 milyon kadar insan da yerini yurdunu terk etmek zorunda kaldı.
- Savaşta hayatını kaybeden sivillerin genel ortalaması ise %83'ü Boşnak (bunun %30'u çocuk ve kadın), %10'u Sırp, %5'i Hırvat olarak belirlendi.
- Savaşta öldürülen çocuk (Boşnak, Sırp, Hırvat) sayısı 17 bin olarak kayıtlara geçerken, savaş boyunca yaralanan çocukların sayısı 35 bini bulmuş, 1.800 çocuk da ömür boyu sakat kaldı.
- Savaş boyunca sistematik olarak 44 bin Boşnak kadınına Sırp güçleri tarafından tecavüz edildi.
- Modern savaş tarihinin en uzun kuşatmasını (3 yıl) yaşayan başkent Saraybosna'da 10 bin insan öldürüldü, 56 bin kişi yaralandı, her gün ortalama 329 bomba

şehri vurdu.

- 1991'den bu yana 4 milyon kişi mecburen yer değiştirmek zorunda kaldı, evini terk etti.

Bütün bu olaylar, bir medya ordusunun gözleri önünde oldu. Bu arada Bosna'dan geçilen haberlere ilişkin istatistikler de yayımlandı. Buna göre Batılı medya kuruluşlarının yayımladıkları haberlerde ağırlıklı olarak tarafların birbirlerine saldırıları, şehirlerin gördüğü hasar, medya mensuplarının ağır çalışma şartları öne çıkmıştı.

İnsanlığa karşı işlenen suçların bir soykırıma dönüşmesinin haber değeri ise neredeyse yok gibiydi.

Bosna'daki savaş sona erdiğinde ortalık, bire bin kattığı anılarını anlatan 'savaş muhabirleri' ile doldu.

Savaş Muhabirliği mi?

Genç habercilerin hayal dünyasını süsleyen, kıyasından köşesinden bir çatışma görmüşlerin de büyük bir meziyetmiş gibi anlattıkları, büyük anlamlar yüklenen 'savaş muhabirliği', gerçekten bu işi yapanlar için bir övünç değil, utanç vesilesidir. Dünya ölçeğinde, işgalleri, iç savaşları ya da etnik çatışmaları izleyen muhabirlerin tanık oldukları vahşetten sonra bırakın bundan bir ayrıcalık çıkartmayı, insanlıklarından utandıkları birçok örnekle sabittir.

Savaş çoğunlukla bir "olağanüstü hâl" olarak tanımlansa da, daha doğru tanımlama "gerçeküstü" olsa gerek.

"Sahnelenen oyunda bütün aktörlerin, onları izleyenlerle birlikte akıllarını yitirdiği bir kurmaca."

İşte bu kurmacanın tam orta yerinde savaş muhabirleri durur. Ancak, uzunca bir süredir "savaş muhabirliği" tanımlamasına itirazlar var. Özellikle iliştilenmiş muhabirlikle birlikte savaş yanlısı yayınların medya organlarında çok fazla yer alması, bu itirazların dozunu arttırıyor.

Hatta geliştirilen yeni bir kavramın içi doldurulmaya çalışılıyor. Bunlardan biri de Sky News ve The Independent muhabirlerinden Jake Lynch ile Avustralyalı gazeteci, Barış ve Çatışma Araştırmaları Merkezi üyesi Annabel McGoldrick'in ortaya attığı yaklaşım:

"Barış Muhabirliği"

Onlara göre savaş değil, barış muhabirleri olmalı. Çünkü habercinin çatışmanın şiddetini körükleyecek farklılıkları değil, onu hafifletecek ve barışçı çözüm yollarının bulunmasını sağlayacak olguları haberleştirmesi gerekiyor.

Barış muhabirliği, Irak'ın işgali öncesinde ABD'nin ortaya attığı "önleyici savaş" kavramından esinlenerek "önleyici muhabirlik" olarak da tanımlanıyor. Bu çerçe-

vede habercinin işi, toplumsal, ekonomik, etnik ve dinî problemleri ortaya çıkararak, bunlardan doğacak çatışma ya da savaşları önlemek.

İki habercinin yazdıkları Peace Journalism adlı bir de kitap var. Kitapta barış muhabirlerine öneriler yer alıyor.

- Herhangi bir savaşı, iki tarafın çatışmasından ibaretmiş gibi basite indirgeyerek anlatma. Çünkü bu durumda bir kazanan, bir de kaybeden taraf olacaktır. Barış muhabiri bunun yerine, iki tarafın da kendi içinde farklı amaçları olan pek çok alt gruptan oluştuğunu aklında tutarak, bunlardan uzlaşmaya en yakın olanları ön plana çıkarmalıdır.

- Çatışmayı bulunduğu mahalde hayatın merkezi gibi gösterme. Bunun yerine çatışmanın ortadan kalkması hâlinde olabilecekleri düşündürecek haberler yap. Ayrıca çatışmanın tekrarlanmaması için yapılabilecekler üzerinde dur.

- Yaralı ya da ölü görüntüleriyle çatışmanın şiddetini artırmak yerine, gündelik hayatlarına şiddet gölgesi düşmüş insanların taleplerine odaklan.

- Haberlerinde kimseyi çatışmanın başlatıcısı ya da sorumlusu olarak gösterme. Bunun yerine tarafların ortak problemlerine ve çözümsüzlüğü yaratan etmenlerin nasıl ortadan kaldırılacağına yoğunlaş.

- Herhangi bir tarafı “kurban”, “umutsuz”, “savunmasız”, “çaresiz”, “hastalıklı” ilan etmek yerine, çatışmadan zarar gören tarafların acılarının hafifletilmesi için neler yapılabileceğini sorgula. Çözüm önerilerini yalnızca liderlere sormak yerine, biza-tihi çatışma ortasında kalmış, bundan zarar görmüş insanlara sor.

- Taraflardan herhangi birini “barbar”, “korkunç” gibi sıfatlarla anma. Bunun yerine yapılan yanlışları aktarmakla yetin.

- Hiç kimseyi “terörist”, “aşırı”, “fanatik”, “köktenci” gibi sıfatlarla anma. Bu tür sözcükler “biz” ve “onlar” ayrımlarını vurgular. Bunun yerine insanları isimleriyle an.

- Liderlerin hedeflerini ve kendi duruşlarını deklare ettikleri haberler yapmak yerine, ifade ettikleri amaçların ardındaki gerçek emellerini, aslında neleri değiştirmek istediklerini araştır.

Dünyanın genelinde yaşanan olağanüstü dönemlerde şiddetle sorgulanan hep medya oldu. Bunun en önemli sebebi toplumun her ne olursa olsun medya organlarına yüklediği kendi adına sorgulama yapma göreviydi.

Dünya yakın geçmişte tarihi kırılma anlarında medyanın sorgulandığı süreçleri yaşarken Türkiye’de de benzer dönemlerden geçti. Olağanüstü dönemlerde medya kilit rol üstlendi ve sorgulandı.

Türkiye’nin Kaoslarla Dolu Yılları

Türkiye’de sivil siyasetin üzerindeki kontrol mekanizması, yıllar boyunca Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) oldu. Ancak bu mekanizma da zamana ve değişen koşullara göre biçim değiştirdi.

Soğuk savaşın sona erdiği 1990'ların başı bir dönüm noktasıydı.

Yıkılan duvarlarla birlikte, Türk toplumundaki artan demokrasi ve sivilleşme taleplerine karşı kontrolü bırakmak istemeyen güçlerin takındığı tavır ve medyanın bu süreçte üstlendiği rol, bir döneme damgasını vurdu.

Siyasetin koalisyonlara mahkûm olduğu dönemin en güçlü aktörlerinden biri de medyaydı. Âdeta bir medya karteli Türkiye'yi yönetiyordu. Medya da gücünü TSK üzerinden devşiriyordu.

İşte bu süreç 28 Şubat 1997'de, o zaman Hürriyet gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök'ün deyişiyle "silahsız kuvvetler" in yaptığı 'postmodern darbe' ile sonuçlandı.

Gerçekten olağanüstü bir dönemdi.

Küçük partilerin Meclis'te egemen olduğu o dönemde, gazetelerin Ankara'daki büroları hükümet kurulup yıkılan yerler hâline gelmeye başlamıştı. İşte bu ortamda Doğru Yol Partisi (DYP) Genel Başkanı Tansu Çiller yapamaz denileni gerçekleştirdi ve 1995 yılındaki seçimde en yüksek oyu alan Refah Partisi (RP) ile koalisyon kurma kararı aldı. RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan başbakan oldu.

Buna ana akım medya sert tepki verdi. Gazeteler her gün hükümet ve RP aleyhine haberlerle dolup taşıyordu. İşte bu ortamda meşhur 'Susurluk Kazası' meydana geldi.

Susurluk'un hükümeti ilgilendiren boyutu kamyonla çarpışan arabada bir DYP milletvekiliyle birlikte bulunanlardı. Yasa dışı bir durum vardı ama Tansu Çiller buna sahip çıktı. Erbakan da Çiller'e sahip çıkınca ortalık karıştı. Susurluk için başlatılan 'Bir Dakika Aydınlik' kampanyası bir anda hükümet ve şeriat karşıtı gösteriye dönüştü.

Ortaya nasıl olduğu hâlâ açıklanamayan tuhaf kazayla iç içe geçmiş karanlık ilişkiler ağı dökülürken, görevdeki hükümet de legal olmayan yollarla devrildi.

28 Şubat 'Postmodern Darbe'

'28 Şubat', Genelkurmay Başkanlığı tarafından dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e verilen brifing ile başlayan, 28 Şubat 1997 tarihindeki Millî Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısıyla hızlanan, ordunun "gerekirse silah" restiyle zirve yapan ve Başbakan Necmettin Erbakan'ın istifasıyla sona eren bir süreçti.

Bu sürecin başından sonuna kadar medya kilit rol üstlendi. Örneğin Hürriyet gazetesinin MGK bildirisinin ardından attığı başlık: "Aynen İmzaladı" oldu. Bu sıradan bir başlık değildi. Kamuoyuna Başbakan Erbakan'ın boyun eğdiği duyuruluyordu. Dönemin etkin gazetelerinden Sabah ise Erbakan'ın istifasından sonra: "Kriz ve Skandallarla 11 Ay", "Hoca Devri Bitti" başlıklarını attı.

Bu süreç medyanın büyük bölümü tarafından desteklendi.

Aradan yıllar geçtikten sonra Sabah gazetesi ve ATV'nin eski patronundan itiraflar geldi. Dinç Bilgin katıldığı bir televizyon programında 28 Şubat sürecinde askerinin medyayı kukla gibi yönlendirdiğini anlattı.

"28 Şubat sürecinde her şey zıvanadan çıktı. Söylenmemesi gereken şeyleri söyledik. Yapılmaması gereken şeyleri yaptık. Gazeteler, patronları ve yönetimleriyle hadlerini aştılar. Hükümet yıkıp hükümet kurmaya başladılar. Enerji başta olmak üzere bütün kamu ihaleleri medya patronlarına dağıtılır oldu. Medya patronları köpek balıkları gibi her tarafta her şeye saldırdılar. Her patronun bir bankası vardı. Ben de bunun dışında kalamadım. O devirde bir psikolojik harp vardı. Devletin bazı kademelerinde uzman kişilerce bir plan hazırlanıyor ve uygulama devreye sokuluyordu. Birileri bildirileri bize uçuruyor ve yayınlamamızı istiyor. Siz de yayınlamak zorunda kalıyorsunuz. O dönemde her gazetenin askerle teması vardı. İlk önce Ankara büroları devşiriliyordu. Onlar da merkez mutfağı etkiliyordu."

O dönemde gazetelerde yayımlanması istenen bir haber de, Türk basın tarihine 'Andıç Olayı' olarak geçen bildiriydi.

PKK'nın önde gelen isimlerinden Şemdin Sakık'ın "itirafları", 25 Nisan 1998'de Hürriyet ve Sabah gazetelerinde manşetten yayımlandı. İtiraflarda "PKK'yla işbirliği" yaptığı öne sürülen gazetecilerin ve sivil toplum örgütü liderlerinin isimleri vardı.

Bu insanlar o dönemde ağır bedeller ödedi. Olayın asıl acı yanı her şeyin bir kurgu olmasıydı.

Şemdin Sakık, daha sonra çıkartıldığı mahkemede böyle bir ifade vermediğini açıkladı. 2000 yılında ise bütün bunların Genelkurmay istihbaratında hazırlanan 'bir psikolojik savaş taktiğinin gereği' olduğunu gösteren belge, gazetecilere ulaştırıldı. Belgenin yayımlanmasından on gün sonra, Genelkurmay, "Andıç" adı verilen belgenin varlığını kabul etti.

Türkiye'de olağanüstü bir durum yaşanırken ana akım medya çok kötü bir habercilik yaptı. Gerçekleri dile getirmeye çalışan bir avuç gazeteci ve yayın organı ise seslerini duyurmakta büyük zorluk çekti. Ancak, bu sırada yaşanan büyük skandalın ardından gelen süreçte haberciler gerçek rollerini üstlendi.

Büyük skandal, Susurluk'ta hâlâ aydınlanmamış bir kazayla ortaya dökülenlerdi.

Susurluk Skandalı (Siyasetçi-Mafya-Polis Üçgeni)

'28 Şubat' sürecinde medya kötü bir sınav verse de, Susurluk'ta yaşanan kazanın ardından ortaya çıkan gizli ilişkiler ağıyla haber yapılmasını ve bunun takibini başarıyla gerçekleştirdi.

Kazanın ardından medya kuruluşları olayı "siyasetçi-mafya-polis üçgeni" çerçeve-

sinde görürken, haberler İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Başsavcılığı tarafından ihbar olarak kabul edildi.

Kaza sırasında ölen ve Interpol tarafından aranan Abdullah Çatlı'nın Özel Harekât Dairesi Başkanvekili ve bazı polis memurlarıyla çekilmiş fotoğrafların basında yer almasının ardından 11 Kasım 1996'da cürüm işlemek amacıyla teşekkül oluşturmak suçuyla soruşturma başlatıldı.

Ortaya çıkan gizli ilişkilerin aydınlığa kavuşması için haber üstüne haber yapılırken ANAP-DYP hükümetinin Adalet Bakanı Mehmet Ağar istifa etti.

Medyada yer alan haberler bir başka hareketlenme oluşturdu. Şubat 1997'de sivil toplum örgütleri 'Sürekli aydınlık için bir dakika karanlık eylemini' başlattı.

Devlet içindeki gizli örgütlenmelerle mücadele için başlatılan eylem, zamanla iktidardaki RP-DYP hükümetini hedef almaya başladı ve hükümetin düşürülmesiyle hızını kaybetti.

İşte o zaman medyanın kullanıldığı yönünde eleştiriler olsa da, Susurluk'taki kazadan sonraki sorgulayıcı habercilik, basın tarihi açısından "başarılı olarak bir dönem" olarak tanımlanmakta.

Bu yaşananlardan sonra da TSK, Türk sivil siyaseti üzerinde etkin olma çabasını sürdürdü.

"E-Muhtıra"

Türkiye'nin yakın tarihine "e-muhtıra" olarak geçen Genelkurmay Başkanlığının internet sitesine 27 Nisan 2007 gecesi saat 23.20'de konan basın bildirisi, sıkıntılı bir sürecin başlangıcıydı.

Buna karşın medyanın takındığı tavır ise önceki dönemlere göre daha dengeli oldu.

2007'nin başından itibaren hızlanan cumhurbaşkanlığı tartışmaları, seçimlerin öncesinde ülke çapında siyasi bir krize sebep oldu. Bir süre sonra da devreye Genelkurmay girdi.

Ana muhalefet partisi CHP, cumhurbaşkanlığının başbakanlıktan farklı olduğu; o koltukta Cumhuriyet'in kurucusu Atatürk'ün oturduğu, cumhurbaşkanının aynı zamanda TSK'nın da başkomutanı olduğu gibi birtakım kriterlerle iktidardaki Ak Parti'yi uzlaşmaya davet etti.

Ak Parti ise bu çağrıyla reddedip cumhurbaşkanı adayını kendi içinden çıkarma kararı aldığını açıkladı.

Ordudan bir tepki bekleniyordu. Açıklama dönemin Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt'tan geldi. Büyükanıt, 12 Nisan 2007'de düzenlediği basın toplantısında "seçimin TBMM'nin işi olduğunu" ama "sözde değil, özde laik" bir cumhurbaşkanı istediklerini de ekledi.

Buna karşın Ak Parti, 24 Nisan'da Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ü cumhurbaşkanlığına aday gösterdi.

27 Nisan'da cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk turu yapıldı. CHP ise eski Yargıtay Başsavcısı Sabih Kanadoğlu'nun 'tezi' doğrultusunda, "toplantı yeter sayısı olan 367'ye ulaşmadığı" gerekçesiyle ilk turun iptali ve yürütmenin durdurulması talebiyle Anayasa Mahkemesi'nde dava açtı.

Cumhurbaşkanlığı seçimi için ilk turun yapıldığı 27 Nisan gününün gecesinde Genelkurmay Başkanlığının internet sitesine konan 'gece yarısı muhtırası', Türk siyasi tarihinin bir başka tartışmalı bir dönemeci oldu.

Muhtırada: "Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde öne çıkan sorun, laikliğin tartışılması konusuna odaklanmış durumdadır. Bu durum, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından endişe ile izlenmektedir. Unutulmamalıdır ki, Türk Silahlı Kuvvetleri bu tartışmalarda taraftır ve laikliğin kesin savunucusudur," deniyordu.

Hürriyet gazetesinin o dönemde başyazarı olan Oktay Ekşi, muhtırayı net bir dille destekler bir yazı kaleme aldı.

"Kabul edelim ki bu noktaya bir günde gelmedik. Genelkurmay'ın 'laikliğe karşı hareketlerin rejim için tehlike teşkil edecek boyutlara ulaştığına' ilişkin uyarılarının sayısını, artık kimse rakamla ifade edemez. Ama bunların dikkate alındığını ve özellikle bu siyasî iktidar döneminde, 'laik Cumhuriyeti korumayı' amaçlayan bir politikanın uygulandığını gösterecek bir tek kimsenin çıkabileceğini de sanmıyoruz."

Bu yazının ardından dönemin Akşam gazetesi Yayın Yönetmeni olan Serdar Turgut e-muhtırayı, gazetelerin takındığı tavrı ve Oktay Ekşi'yi alaycı bir üslupla eleştirdi.

"Diyorum ki; eğer gerçekten bir gazeteciye bu metni yazan, o mutlaka Milliyet Gazetesi'nin bir yazarıdır. Çünkü bir müdahale tehdidi metnini bile bu kadar ruhsuz ve lafi evirip çeviren, söyleyebilen bir yazar ancak Milliyet Gazetesi'nde olabilir dedim kendi kendime... Oradan değilse de mutlaka Oktay Ekşi'dir dedim."

"E-muhtıra" ile Türk siyaseti derin bir yara alırken özellikle ana akım medyanın duruşu da sorgulandı. Medya organları askerî muhtıraya karşı sivil hükümetin yanında yeterince güçlü durmadıkları için eleştiriliyorlardı.

Buna karşın daha önceki dönemlerle karşılaştırıldığında medyanın daha nitelikli haberler yaptığı, uluslararası medya gözlemcilerinin raporlarına yansdı.

Bundan sonra gelen "Gezi" ve "17-25 Aralık" süreçleri de medya açısından her şeyin birbirine girdiği olağanüstü dönemlerdi.

Büyük bir tartışma yaşanırken, medya da ideolojik olarak kamplara ayrıldı. Bilgi kirliliğiyle birçok haberci tuzağa düştü. Gerçekten uzaklaşılan bu iki dönemde haberciler kaynağı belli olmayan bilgi bombardımanı içinde kayboldu.

Özellikle sosyal medya açısından bu iki dönem Türkiye'de "milat" niteliğindedi.

Sosyal medya üzerinden paylaşım ya da başka bir deyişle bireysel habercilik tavan yaptı.

Profesyonel habercilerin bile önceliği, artık çalıştıkları medya organların değil, kişisel ‘sosyal medya’ hesaplarıydı. İşte bu ruhla yapılan paylaşımlarla toplum savrulmaya başladı.

KontROLSÜZ ve sadece duyular üzerinden yapılan bireysel yayıncılık, her türlü kullanıma açık olduğu için büyük sıkıntıları beraberinde getirse de, bu yeni medya platformunun önlenemez yükselişi başladı.

Vatandaş ya da Bireysel Yayıncılık

Dünyanın genelinde önlenemez biçimde yükselen ‘sosyal medya’, daha önce ortaya atılan ‘vatandaş ya da bireysel yayıncılığı’ zirveye taşıdı.

Bu konuda araştırma yapan Dan Gillmore göre bu habercilik biçimi posta hizmetleri, telgraf ve telefonun gelişimiyle başlıyor. Günümüzde de internet ve blog teknolojileri bu gelişimin son halkasını oluşturuyor.

Bu anlayışın sloganı çok ilginç: “Medyadan nefret etmeyin, kendiniz medya olun.” Gelişen bilişim teknolojisinin sunduğu olanaklar da bu sloganı destekledi ve bireyler neredeyse yok varsayılabilecek maliyetlerle yayın yapmaya başladı.

Haber ve yorumlarla başlayan iş, önce hedef kitleyi de bu yayınlara ortak etti. Ardından fotoğraf, ses kayıtları ve video dosyalarının paylaşımı başladı.

İnternet medyası yaygın medyanın aksine, kendi alanlarında uzmanlaşmış seslerin sınırsız yayın yapacakları bir mecraya dönüşürken teknik bilgiler dâhil, hemen her konuya ilişkin haber de paylaşılmaya başlandı.

İnternet medyasının aktörleri yaptıkları işi artık “ana akım medyanın ya da ona servis sağlayan haber ajanslarının yıllar boyunca oluşturdukları otorite ve tekeli kırmanın dayanılmaz hafifliği” olarak tanımlıyor.

Ancak, alternatif medya öyle bir platforma dönüşmüş durumda ki kendi sınırlarını dahi tartışmaya başladı.

Bu konuda kaygılarını dile getiren ve yeni bir tartışma başlatan başlayan blog yazarlarına göre, interneti kullanarak habercilik yapanlar da, yaygın medya ile paralel biçimde hiyerarşi, egemen/ayırıcı dil ve benzeri sorunlardan uzak değil ve toplumu tehlikeli bir sürece sürüklüyorlar.

Bununla birlikte internet üzerinden yapılan habercilik, kendi uzmanlığını paylaşan insanlarla, haber kaynakları, dağıtım kanalları ve terminoloji açısından sunduğu alternatiflerle fark yaratarak geleneksel yayıncılığı kısa bir süre sonra yok edecekmiş izlenimi veriyor.

Sonuç Olarak

Medya çalışanlarının büyük bölümünün filozof olarak tanımladıkları Naom Chomsky'nin yıllarca efsane olan: "Toplumun genelinin neler döndüğünden haberi yoktur. Hatta haberi olmadığından dahi habersizdir," sözünün, özellikle internet üzerinden yapılan alternatif yayıncılıkla yıkılmak üzere olduğu düşünülmekte.

Bununla birlikte üzerinde çok tartışılan konu 'özgürlük' kavramı. Bu konuda medya üzerinde düşünenlerin büyük bölümü: "Sınırsız özgürlük yoktur ve özgürlüklerin kendi sınırlarını aşması, kendini yok etmesi anlamına gelir," diyor.

Demokrasi dediğimiz ve yerine daha iyi bir şey koyamadığımız sistemde, nasıl yaşamak istediğine halk karar verir.

Bununla birlikte aynı demokrasi kavramı, halkın her konuda ve tam anlamıyla bilgilendirilmiş olması gerektiğine işaret ediyor.

İşte bu noktada gözler, hangi platformda olursa olsun, halkı onun adına sorgulayacak ve bilgilendireceklere yani habercilere dönüyor.

Haber yapanların asıl görevlerinin, insanların özgürce karar verebilmeleri için, ihtiyaç duydukları enformasyonu sunmak olduğunun unutulmaması gerekiyor.

Son bir ekleme: "Haberciden beklenen yalnız doğru, nesnel haberi vermesi değil, aynı zamanda kamuoyuna açık bir eleştiri ve uzlaşma platformu sağlamasıdır."

Yararlanılan Kaynaklar

- Noam Chomsky, *Media Control: Spectacular Achievements of Propaganda*, Feb 2008.
- İrfan Erdoğan-Korkmaz Alemdar, *Öteki Kuram*, Erk Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2002.
- Dahr Jamail, "Another Casualty: Coverage of the Iraq War", *Foreign Policy in Focus*, 2007.
- Alex Strachan, *The Vancouver Sun*, 15/03/2003.
- http://kapio.kcc.hawaii.edu/archive/v36/36_24/embedded_journalism/journalism.html
burada bir sıkıntı var çünkü link açılmıyor.
- Korkmaz Alemdar, 1999
- Marilyn J. Matelski, *TV Haberciliğinde Etik*, çev. Bahar Öcal Düzgören, YKY, İstanbul 2000.
- Umur Talu, 2000. Makale mi kitap mı nerede yayımlandığı?
- Jake Lynch&Annabel McGoldrick, *Peace Journalism*, Hawthorn Press, 2005.
- "Aynen İmzaladı", *Hürriyet*, 05/03/1997.
- "Kriz ve Skandallarla 11 Ay", *Sabah*, 18/06/1997. "Hoca Devri Bitti", *Sabah*, 19/06/1997.
- Oktay Ekşi, "e-muhtıra", *Hürriyet*, 28/04/2007.
- Dan Gillmor, *We The Media*, O'Reilly Media, 2006.
- Daniel Hallin & Paolo Mancini, "Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics", 2004.
- Andrew Stroehlein, "Media, Power and Responsibility", 2008.
- Online:<http://www.alertnet.org/db/blog/3159/2008>.